

ЛІТЕРАТУРА

1. Застріжна Л. В. Лексико-семантичні та структурно-граматичні особливості англійської медичної термінології / Л. В. Застріжна // Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи : зб. статей III Міжнар. наук.-практ. конф. – Полтава : Астроя, 2018. – С. 87–91.
2. Косенко А. В. Основні характеристики англійської медичної термінології / А. В. Косенко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : збірник наукових праць. Серія „Філологія”. – Вип. 18. Том 2.– Одеса, МГУ. – 2015. С. 68–70.
3. Перхач Р.-Ю. Т. Етапи розвитку терміна і терміносистеми у медицині та фармації / Р.-Ю. Т. Перхач // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. - 2014. - Вип. 46. - С. 145-147.
4. Терлецька І. М. Особливості сучасної медичної термінології / І. М. Терлецька, М. О. Кобильченко, Н. С. Шекера // Сучасні дослідження з іноземної філології. – 2012. – Вип. 10. – С. 291-298.
5. Шалаєва Г. Структурний аналіз сучасної медичної термінології та труднощі перекладу багатокomпонентних медичних термінів / Г. Шалаєва // Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. - 2014. - № 1. - С. 90-96.

УДК 378.064.3.016:811.161.2]:061-057.875-054.6

Огіренко Л. П.

Запорізький державний медичний університет ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті розкрито зміст поняття «міжкультурна комунікація», названо аспекти міжкультурного спілкування, аналізуються проблемні питання формування міжкультурної комунікації у процесі опанування українською мовою студентами – іноземними громадянами медичних факультетів. Мова є дієвим чинником розвитку особистості в полікультурному просторі. Міжкультурна комунікація розглядається як процес взаємозв'язку і взаємодії представників різних спільнот, під час якого відбувається обмін інформацією, досвідом, духовними цінностями різних типів культур.

Ключові слова: *міжкультурна комунікація, мовна особистість, мовна картина світу, гуманізація вищої освіти, полікультурний розвиток, лінгвістичний аспект.*

The article reveals the meaning of the concept of "intercultural communication", names aspects of intercultural communication, analyzes the problematic issues of intercultural communication in the process of mastering the Ukrainian language by students - foreign citizens of medical faculties. Language is an effective factor in the development of personality in a multicultural space. Intercultural communication is seen as a process of interconnection and interaction of representatives of different communities, during which there is an exchange of information, experience, spiritual values of different types of cultures.

Key words: *intercultural communication, linguistic personality, linguistic picture of the world, humanization of higher education, multicultural development, linguistic aspect.*

В статье раскрыто содержание понятия «межкультурная коммуникация»,

названы аспекти міжкультурного общения, анализируются проблемные вопросы формирования межкультурной коммуникации в процессе овладения украинским языком студентами-иностранцами гражданами медицинских факультетов. Язык является действенным фактором развития личности в поликультурном пространстве. Межкультурная коммуникация рассматривается как процесс взаимосвязи и взаимодействия представителей разных сообществ, во время которого происходит обмен информацией, опытом, духовными ценностями разных типов культур.

Ключевые слова: *межкультурная коммуникация, языковая личность, языковая картина мира, гуманизация высшего образования, поликультурное развитие, лингвистический аспект.*

Постановка проблеми. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [1] зобов'язує студентів-іноземців, які здобувають вищу освіту в Україні, вивчати українську мову. Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти основна мета навчання іноземної мови (а для студентів-іноземних громадян такою є українська мова) – це розвиток у студентів уміння використовувати іноземну мову як інструмент міжкультурного спілкування в будь-яких сферах життєдіяльності. Стратегічною метою є орієнтація навчання на виконання сучасного замовлення – володіння іноземною мовою як засобом комунікації і забезпечення досягнення цієї мети. Необхідно зазначити, що в процесі міжкультурної комунікації виховується загальна і професійна культура майбутніх фахівців, розширюється їхній світогляд, виховується особисте ставлення до іншої культури в процесі опанування цієї культури, виховується у студентів культура спілкування, ціннісні орієнтації, почуття, емоції, позитивне ставлення до іноземної мови, культури народу, який розмовляє цією мовою.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Проблеми міжкультурної комунікації досліджувались багатьма вітчизняними та закордонними лінгвістами, серед яких слід назвати Н. Алієва, М. Баретт, Л. Кузнецова, А. Полупан, Є. Верещагіна, В. Костомарова, В. Фурманова, Г. Томахіна, Є.І. Пассова, І.Л. Біма, сучасного українського мовознавця В.Манакіна. Міжкультурна комунікація розглядається ними як необхідна умова успішної інтеграції в політичний соціум, що дозволяє ефективно брати участь у процесі міжетнічної комунікації в реаліях глобалізованого світу. Останнім часом увага до названої теми значно посилилась. На сучасні дослідження про міжкультурну комунікацію значно вплинула теорія діалогу культур М.М. Бахтіна та теорія локальних культур Ю.М. Лотмана. Незважаючи на високий рівень розвитку теорії міжкультурної комунікації, усе ще відчувається потреба в серйозних дослідженнях на стику міжкультурної комунікації і лінгвістики.

Завдання дослідження – аналіз основних проблем міжкультурної комунікації та професійно-педагогічного спілкування на заняттях з української мови, які виникають у період навчання іноземних студентів-медиків у вищих навчальних закладах України.

Необхідно зазначити, що в процесі міжкультурної комунікації виховується загальна і професійна культура майбутніх фахівців, розширюється їхній світогляд, виховується особисте ставлення до іншої культури в процесі опанування цієї культури, виховується у студентів культура спілкування, ціннісні орієнтації, почуття, емоції, позитивне ставлення до іноземної мови, культури народу, який

розмовляє цією мовою. Так, Т.І.Олійник вважає, що введення елементів культури в процес викладання іноземної мови є необхідною потребою сьогодення, оскільки усвідомлення та відокремлення ознак відмінностей різних культур, толерантне ставлення до цих відмінностей стимулює лінгвістичний, когнітивний та соціальний розвиток студентів [7, с. 29]. Саме тому вивчення іноземної мови у вищих закладах освіти набуває культурологічного сенсу, оскільки майбутній фахівець нового типу, який володіє іноземною мовою, повинен здійснювати професійну діяльність на міжнародному рівні, пристосовуватись до нового засобу спілкування, пізнавати іншу культуру та осмислювати власні етнокультурні першоджерела, швидко адаптуючись у полікультурному просторі та виявляючи толерантне ставлення до чужої мови та культури [7, с. 35].

Виклад основного матеріалу. «Серед усіх можливих засобів комунікації, які створило людство, основною є мова, для якої комунікативна функція визначальна. Знання мови іншого народу – суттєвий складник міжкультурної комунікації і найперший крок до налагодження успішного спілкування між представниками різних націй і культур», – так пише В. М. Манакін у своїй праці «Мова і міжкультурна комунікація» [6, с. 10]. На його думку, основне завдання міжкультурної комунікації – це формування міжкультурної компетентності, необхідних знань про різні народи та культури з метою уникнення міжетнічних і міжкультурних конфліктів та встановлення комфортних умов спілкування в різних сферах та життєвих ситуаціях [6, с. 10].

Міжкультурна комунікація – процес взаємозв'язку і взаємодії представників різних спільнот, під час якого відбувається обмін інформацією, досвідом, духовними цінностями різних типів культур. Вона має справу з розумінням та порозумінням, що означає: розуміти чуже і водночас бути зрозумілим, спілкуючись чужою мовою. Міжкультурну комунікацію варто розглядати як поліфункціональне явище. Воно включає знання норм, принципів комунікативної поведінки в іншому соціокультурному середовищі, що є досить важливим для іноземного студента, який протягом 5-6 років навчання в українському медичному вузі виробляє вміння переводити їх у площину міжкультурних відносин як в університетському середовищі (це стосується студентів і з українською мовою навчання, і з англійською), так і за межами вишу та гуртожитку.

Розглянемо на прикладах із власного досвіду найважливіші аспекти міжкультурної комунікації, які виділяє В. Манакін:

1) культурологічний

Наприклад, під час ознайомлювального читання тексту «Українські традиції» студентам із Нігерії, Індії, та Гани (2-й курс, спеціальність «Медицина») цікаво дізнатися, що вислів «зустрічати хлібом-сіллю» означає *повага до дорогих людей, гостинність*; вислів «стати на рушник» означає *одружитися*: цю фразу розуміють марокканські студенти (1-й курс, спеціальність «Фармація, промислова фармація»), бо в них є схожа традиція. Незнайомими і спершу незрозумілими для іноземних студентів є фрази «дати гарбуза», «піти з гарбузом», які означають «*відмовити хлопцеві, який прийшов просити руки дівчини (свататися)*», «*отримати відмову*». Для англійських студентів лексема гарбуз (*pumpkin*) асоціюється зі святом Хеллоуїн – це вирізання різних страшливих масок із гарбуза. На це можна звернути увагу студентів при вивченні теми «Пори року» (осінь), «Овочі і фрукти», або під час читання тексту про українські традиції.

2) лінгвістичний

Це досить важливий аспект для студентів-іноземців: студенти з Індії, Нігерії, Гани – англомовні, для них слово ректор (*rector*) – це священик, а не керівник вищого навчального закладу, як в українській мові; *department* – це не лише університетська кафедра, а й коледж, школа. При вивченні теми «Професії» студенти з Індії здивовані тим, що слово «поштар» може бути чоловічого роду (якщо поштар – чоловік) і жіночого роду (якщо поштар – жінка), адже цю професію можуть мати і чоловіки, й жінки в Україні: в Індії жінка не може бути поштарем! Важко доводиться англомовним студентам розрізняти займенники «ти», «ви» та «Ви» (при вивченні особових займенників, однина і множина). Потрібно весь час наголошувати, що «ви» – це множина (*plural*), а «Ви» – звертання до шанованої, старшої людини (*respect*).

Розбіжність семантичних структур багатозначних слів у різних мовах відображає суттєві особливості лексичних систем і відіграє важливу роль при засвоєнні іноземної мови, та водночас є перешкодою при спілкуванні нею, оскільки психологія мовця схильна до ототожнення значень слів рідної мови з іноземною, що виявляється в лексичній інтерференції. Поширеною лексичною помилкою під час оволодіння українською мовою є, зокрема, неправильне вживання дієслів мовлення. На практиці студентам-іноземцям з англійською мовою навчання важко розрізняти і, особливо, вживати дієслова *сказати*, *говорити*, *розповідати* та ін. Це стосується і дієслів *любити* / *кохати*. Різницю в значенні слів можна пояснити під час ознайомлення з цими дієсловами: *любити* кого? (маму, тата, сестру, брата, бабусю, дідуся); *що?* (рідну країну, рідне місто, чай, морозиво, каву, фільми, малювати, грати в шахи, море, музику); *кохати* кого? (переважно особу іншої статі: дівчина → хлопця, хлопець → дівчину); звідси іменники «*коханий*», «*кохана*».

На заняттях з анатомії студенти вивчають будову людського тіла та органи. Паралельно на практичних заняттях з дисциплін «Українська мова як іноземна» (2-й курс, спеціальність «Медицина»), студенти з Індії, Нігерії, Гани вивчають тему «Як описати зовнішність людини». Лексема «серце» для іноземних студентів-медиків перш за все – м'язовий орган, який розміщений у грудній клітці і забезпечує кровообіг в організмі. Фрази «добре серце», «велике серце» потрібно пояснювати на конкретних прикладах.

Під час вивчення великої теми «Відомі українські лікарі» можна використати лексему «серце» при читанні ознайомлювального тексту «Микола Амосов» (1-й курс, спеціальність «Фармація, промислова фармація», Марокко). Марокканські студенти 1-го курсу вже розуміють, що є пряме значення слова і переносне (вони називають це «метафора»). Фрази *серце плаче*, *любити всім серцем*, *сердечний – безсердечний* є зрозумілими для них із двох причин: 1) ці студенти вже вивчали українську мову на підготовчому факультеті; 2) викладання всіх дисциплін у них – українською.

Під час вивчення лексичного аспекту чужої мови в лінгводидактиці виділяють два або три етапи. Зокрема, в українській методиці вивчення мови як чужої виокремлюють два основні етапи вивчення нових лексичних одиниць: 1) орієнтувально-підготовчий – етап, що включає відбір, організацію і презентацію нового лексичного матеріалу; 2) етап тренування і набуття лексичних мовленнєвих навичок, який передбачає роботу над закріпленням та активізацією лексичних одиниць у різних видах мовленнєвої діяльності.

Особливість мовної картини світу українців – це вживання лексики на

позначення національно-культурних понять. Наприклад, під час вивчення теми «Десять колоритних українських слів, якими говорять у всьому світі» (2-й курс, спеціальність «Фармація, промислова фармація», українська мова навчання) студенти знайомляться з такими словами: *вишиванка, коломийка, булава, ватага, джура, бандура*; назвами страв: *борщ* (обов'язково дається переклад цього слова іншими слов'янськими, германськими та романськими мовами), *вареники, сирники* та ін.

3) етичний

Цей аспект спрямований на виділення відмінного і спільного в етичних нормах різних країн і націй. Спільним є повага до старших, особливо це стосується студентів з Індії. Наприклад, студент і студентка з Індії збираються винайняти квартиру і жити разом. Вони підходять до викладача, якого поважають, зі словами (вивченими задалегідь) : «Викладачу, благословіть нас». Низько кланяються і торкаються руками його взуття. Дієслово «благословити» вони розуміють як «дати дозвіл і побажати щастя». Сюди можна віднести і форми звертання до викладача: якщо в українській мові загальноприйнятим є звертання за ім'ям по батькові (Людмила Павлівно, Микола Васильовичу), то для студентів-іноземців є звичним такі: викладачу (викладач), мем, мадам, пані. Але норми моралі зобов'язують знати ім'я по батькові викладача.

4) професійноприкладний

До нього належать сфери застосування знань із міжкультурної комунікації.

Формування мовної особистості в процесі навчання міжкультурної комунікації спрямоване на стабілізацію внутрішнього становища в студентському колективі (соціальна функція); збагачення людей духовною культурою, спонукання їх до духовної співпраці (освітня функція); формування соціально-етичних якостей, що полегшують міжкультурну згоду в суспільстві (психологічна функція) [5, с.180].

Висновки. Отже, підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок: формування міжкультурної комунікації у студентів-іноземних громадян через вивчення української мови сприяє вихованню толерантного ставлення до традицій, звичаїв іншого народу, подоланню як мовного бар'єру, так і культурного. Слід особливу увагу звернути саме на практичний бік вивчення української мови як іноземної. Проведення тренінгів та різноманітних курсів для викладачів вищих медичних закладів сприятиме глибшому цілісному вивченню культури носіїв мови, поглибить знання предмета комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» №2704-VIII від 25.04.2019.
2. Галько І. М. Міжкультурна комунікація як чинник формування міжкультурної толерантності. http://eprints.zu.edu.ua/5402/1/стаття_4.PDF
3. М'язова І.Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії/ І.Ю. М'язова. – 2008. – 18 с.
4. Бахов І.С. Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу культур / І.С. Бахов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. - № 2. – С. 34 – 43.

5. Тепла О.М. Формування міжкультурної комунікації у процесі навчання іноземних студентів української мови // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. - 2010. – Вип. 12. – С.179-182.
6. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація / В.М.Манакін. – К.: Академія, 2012. – 284 с.
7. Oliynyk T.I. Raising cross-cultural awareness through English language teaching // Іноземні мови.- 2008.-№4.- С.29-32.
8. Тихоновський О.В. Особливості педагогічного спілкування на етапі адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ / О.В. Тихоновський // Запорожский медицинский журнал. – 2014. – № 2. – С.132 – 134.

УДК: 378:82-31

¹Панівська М. А., ²Прийма Л. Ю.

¹Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

²Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава

ПОРІВНЯННЯ ПЕРЕКЛАДУ АНТРОПОНІМІВ УКРАЇНСЬКОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ МОВАМИ

(на матеріалі роману “One Flew over the Cuckoo’s Nest” Кена Кізі)

Стаття присвячена перекладу антропонімів та їх порівняльному аналізу в перекладах роману “One Flew Over the Cuckoo’s Nest” Кена Кізі, здійснених Н. І. Тисовською, В. П. Голишевим і Т. А. Кудрявцевою. Ми розглядаємо такі явища, як транслітерація та лексична трансформація антропонімів у перекладі.

Ключові слова: антропонім, переклад, транслітерація, трансформація, художній твір.

The article is devoted to the translation of anthroponyms and their comparative analysis in the translations of “One Flew over the Cuckoo’s Nest” by Ken Casey, done by N. I. Tysovskaya, V. P. Golyshev, and T. A. Kudriavtseva. We consider such phenomena as transliteration and lexical transformation in translation.

Key words: anthroponym, translation, transliteration, transformation, literary work.

Стаття посвячена перевodu антропонимов, их сравнительному анализу в переводах романа “One Flew Over the Cuckoo’s Nest” Кена Кизи, выполненных Н. И. Тисовской, В. П. Гольшевым и Т. А. Кудрявцевой. Мы рассматриваем такие явления, как транслитерация и лексическая трансформация в переводе.

Ключевые слова: антропоним, перевод, транслитерация, трансформация, художественное произведение.

Актуальність дослідження диктується проблемами перекладу антропонімів в художніх творах американської літератури.

Незважаючи на безліч робіт про проблеми перекладу ономастики, в лінгвістиці мало досліджень особливостей перекладу власних назв на матеріалі американської прози.

У якості матеріала дослідження виступав художній твір американського письменника “One Flew Over the Cuckoo’s Nest” Кена Кізі та його переклад на українську та російську мову, виконаний Н. І. Тисовською, В. П. Голишевим і Т. А. Кудрявцевою.

Антропоніми в творі “One Flew Over the Cuckoo’s Nest” Кена Кізі представляють значний інтерес, адже до цього вони не були досліджені. Ми